

Kun maailma kuohuu

-opettajan opas globaalien kriisien käsittelyyn

Tämä opettajan opas sisältää kuusi tehtäväideaa, jotka on suunniteltu globaalien haasteiden, kuten humanitaaristen kriisien, konfliktien, luonnonkatastrofien ja ilmastonmuutoksen käsittelyyn nuorten kanssa.

Konflikteista ja kriiseistä keskusteltaessa tavoitteena ei aina ole antaa valmiita vastauksia. On tärkeää myös:

- **tukea oppilaiden kykyä ymmärtää maailmaa**
~~~~~
- **vahvistaa kykyä kohdata erilaisia näkökulmia**  
~~~~~
- **auttaa tunnistamaan ihmisoikeuksien merkitys**
~~~~~
- **löytää oppijan omat mahdollisuudet toimia oikeudenmukaisemman tulevaisuuden rakentajina.**  
~~~~~

Kriisiuutisesta toimijuuteen -tehtävät

1. Tutustuminen kriisiuutiseen tai tietopakettiin

VALMISTELU: Valitse käsiteltäväksi ryhmän ikä- ja tietotason sopiva kriisiuutinen tai ajankohtainen tietopaketti, kuten

» tyttöjen päivän faktakooste tämän aineiston lopusta

» Planin State of the World's Girls -raportti (sivulta plan.fi/tytöt-ja-tasa-arvo/tytöt-kriiseissä)

» ajankohtainen uutisaineisto

Aineistossa voi olla myös kuvia.

Aloittakaa työskentely tutustumalla aineistoon itsenäisesti.

2. Havainto – Tulkinta – Tunne –harjoitus

TAVOITE: luoda turvallinen tila kysymyksille, ajatuksille ja tunteille

Yhteiskeskustelu kolmen kysymyksen kautta:

1. Mitä näet, kuulet tai havaitset?

2. Mitä ajattelet siitä?

3. Mitä tunnet?

Kerro, että äskeisillä kysymyksillä jäsensimme ajatuksiamme kolmeen vaiheeseen: 1) Havainto, 2) Tulkinta, 3) Tunne. Muistuta, että vaikka tutustuimme samaan aineistoon, kaikilla ei ole samoja pohjatietoja, kokemuksia tai tunteita, vaan ne ovat yksilöllisiä.

Keskustelun onnistumista ei mitata sillä, ovatko kaikki samaa mieltä, vaan sillä, tulivatko eri näkökulmat kuulluiksi. Pyri luomaan turvallinen tila, jossa tunteet ovat sallittuja, mutta myös rohkea tila, jossa voidaan kohdata erilaisia näkemyksiä kunnioittavasti.

Parikeskustelu:

1. Mikä sai ajattelemaan näin?

2. Oliko omassa ensireaktiossa kyseessä havainto vai tulkinta?

3. Tapahtumien tarkastelu lapsen oikeuksien kautta

TAVOITE: muistuttaa lapsen oikeuksista, auttaa oppilaita ymmärtämään konfliktien ja kriisien vaikutuksia ihmisten arkeen

Konfliktien ja kriisien keskellä lasten oikeudet ovat erityisen haavoittuvia. Pohtikaa ja listatkaa yhdessä, mitä haasteita lasten oikeuksien toteutumiselle käsiteltävässä tilanteessa on. Keskustelussa voidaan pohtia esimerkiksi:

» oikeutta turvallisuuteen

» oikeutta koulutukseen

» oikeutta terveyteen

» oikeutta tulla kuulluksi.

Keskustelkaa siitä, mitä vaikutuksia näiden oikeuksien toteutumatta jäämisellä on lasten ja nuorten arkeen.

Muistuta lapsen oikeuksien universaaliudesta. Kansainvälisen humanitaarisen oikeuden ja lapsen oikeuksien sopimuksen nojalla lapsilla on oikeus erityiseen suojeluun konflikteissa. Vaikka oikeuksien eteen ponnistellaan ahkerasti, on viime aikoina raportoitu ennätysmäärä konflikteissa tapahtuvia lapsen oikeuksiin kohdistuvia rikkomuksia. Ympäristöongelmat ovat myös haaste lapsen oikeuksien toteutumiselle. YK on vuonna 2023 antanut yleiskommentin, jossa se vaatii jäsenvaltioitaan toimimaan vahvemmin sen puolesta, että lapsilla kaikkialla maailmassa on oikeus puhtaaseen, terveelliseen ja kestävään ympäristöön.

Lisäpohdintakysymys: Miten konfliktit näkyvät Suomessa? Miten ne vaikuttavat Suomessa asuvien arkeen?

4. Näkökulman arviointi

TAVOITE: vahvistaa oppilaiden kykyä arvioida tietoa ja tunnistaa erilaisia näkökulmia.

Pysähdy käsiteltävän sisällön ja mahdollisten kuvien äärelle. Pohtikaa kysymyksiä:

» Mistä tieto on peräisin?

» Kenen ääni kuuluu uutisessa? Kenen ei?

» Mitä kerrotaan kriisin syistä?

» Miten kuva on rajattu? Mitä jää näkymättömiin?

On tärkeää, että kriiseistä levitetään todenmukaista tietoa. Yhtä tärkeää on, että uutisoidessa kunnioitetaan ihmisoikeuksia. Humanitaarista työtä tekevät järjestöt kiinnittävät viestinnässään aktiivisesti huomiota näkökulmien valintaan. Kun kriiseistä kerrotaan tarinoita tai niistä esitetään kuvia, ne pyritään kertomaan yhtä kunnioittavasti kuin haluaisimme, että oma tai läheisemme tarina kerrottaisiin vastaavassa tilanteessa. Lue lisää järjestöjen Eettisen kehitysviestinnän ohjeista:

<https://fingo.fi/wp-content/uploads/2026/03/Eettisen-kehitysviestinnän-ohjeet.pdf>

Lisätehtävä: tutki kuvavalintoja kriisiuutisissa tai esimerkiksi järjestöjen kampanjamateriaaleissa. Miten hyvin eettisen kehitysviestinnän ohjeet mielestäsi toteutuvat materiaaleissa?

Lisäpohdintakysymykset: Miten sukupuoli, ikä, vammaisuus, köyhyys tai pakolaisasema muuttavat kokemuksia kriiseistä? Miksi tytöt kohtaavat konflikteissa erityisiä riskejä?

5. Toiminta tilanteen parantamiseksi

TAVOITE: vahvistaa toivoa ja uskoa siihen, että ihmiset voivat toimia yhdessä paremman tulevaisuuden puolesta

Etsikää tietoa siitä, ketkä työskentelevät ihmisoikeuksien parantamiseksi ja avun toimittamiseksi kriiseihin sekä millä tavoin tätä työtä tehdään. Erilaiset järjestöt auttavat kriisitilanteissa eläviä lapsia ja aikuisia. Vuonna 2025 Planin humanitaarinen työ tavoitti 13 miljoonaa lasta ja aikuista. Myös esimerkiksi YK ja Punainen Risti ovat konfliktialueilla jakamassa tarvikkeita ja auttamassa kriisien keskellä.

Laatikaa yhdessä Toivon seinä:

Jokainen kirjoittaa lapulle yhden asian:

- » jonka itse voisi tehdä
- » jonka koulu voisi tehdä
- » jonka yhteiskunta voisi tehdä.

Tuokaa laput esille esimerkiksi fläppitaululle ja tutkikaa niitä yhdessä.

6. Nuorten vaikutusmahdollisuuksien pohdinta

TAVOITE: vahvistaa osallisuutta ja aktiivista maailmankansalaisuutta

Pohtikaa yhdessä yksittäisen nuoren vaikuttamismahdollisuuksia globaalien kriisien ratkaisemiseen. Tutustukaa Planin tai jonkun muun järjestön työhön ja etsikää vastauksia kysymyksiin:

1. Miten nuoret ovat rakentaneet rauhaa tai osallistuneet kriisien ratkaisuun eri puolilla maailmaa?
2. Millaisia asioita olisit itse valmis tekemään kriiseissä elävien lasten ja nuorten aseman parantamiseksi?

Tietoa Planin työstä maailmalla löydät esimerkiksi sivulta: plan.fi/tytöt-ja-tasa-arvo/tytöt-kriiseissä ja Planin työstä Suomessa Tapahtumat - Plan , plan.fi/nuoret ja Planin lastenhallituksen aamunavaus.

Lisätehtävä: Suunnitelkaa jokin teko, jolla vaikutetaan kriiseissä elävien lasten ja nuorten hyväksi. Ideoikaa ja suunnitelkaa myös toteutus.

Vaikuttamisideoita:

- » mielipidekirjoitus
- » valokuvanäyttelyn tai muun tempauksen järjestäminen koululla
- » rauhaan ja ihmisoikeuksiin liittyvät projektit
- » keräyksen järjestäminen avun toimittamiseksi kriisialueelle.

FAKTAKOOSTE GLOBAALEISTA KRIISEISTÄ (2026)

- Jo lähes joka viides lapsi maailmassa, jopa 520 miljoonaa lasta, elää konfliktialueella. Se on enemmän kuin koskaan ennen.
- Vuonna 2025 maailma käytti sotilasmenoihin puolessatoista päivässä yhtä paljon rahaa kuin koulutukseen koko vuoden aikana.
- Vuonna 2024 äärimmäiset sääilmiöt häiritsivät yhden seitsemästä oppilaasta oppimista maailmanlaajuisesti.

Sodat, ilmastokriisi ja katastrofit vievät tytöiltä ympäri maailman mahdollisuuden lapsuuteen ja koulutukseen. Ne heikentävät jo saavutettua edistystä tyttöjen oikeuksissa. Kriisit koskettavat kaikkia, mutta niiden vaikutukset osuvat usein erityisen raskaasti tyttöihin, jotka ovat vaarassa joutua syrjinnän, väkivallan ja hyväksikäytön kohteeksi.

Pakolaisiksi joutuessaan tytöt jäävät usein ilman turvaverkkoja ja altistuvat väkivallalle, hyväksikäytölle ja ihmiskaupalle. Kriisien ja konfliktien vaikutus ulottuu tyttöjen koko elämään ja kertaantuu usein myös tuleville sukupolville. Siksi meidän on puolustettava tyttöjen oikeuksia kaikkina aikoina.

Kun tytöt saavat käydä koulua ja päättää omasta tulevaisuudestaan, he voivat huolehtia itsestään ja perheestään sekä kehittää yhteiskuntia.

Kriisien koettelemien kouluikäisten lasten määrä on kasvanut ainakin 35 miljoonalla kolmen viime vuoden aikana. Noin puolet kriisin keskellä elävistä kouluikäisistä lapsista elää Saharan eteläpuoleisessa Afrikassa. Konfliktialueilla elävät tytöt ovat **2,5 kertaa todennäköisemmin** poissa koulusta kuin pojat.

70 prosenttia maailman nälkää näkevistä on tyttöjä ja naisia. He syövät usein viimeisinä ja vähiten. Taustalla on syvään juurtuneet sukupuolienormit, maanomistuksen epätasainen jakautuminen ja useissa patriarkaalisisissa maissa voimassa oleva käytäntö, jonka mukaan naiset vähentävät omia annoksiaan kriisien iskiessä.

Konflikteihin liittyvä seksuaaliväkivalta yli kaksinkertaistui vuonna 2025. Ylivoimaisesti suurin osa uhreista oli tyttöjä ja naisia.

Konfliktialueilla riski joutua lapsiavioliittoon on 20 prosenttia suurempi kuin muualla.

Jokainen lisävuosi koulussa vähentää tytön riskiä joutua lapsiavioliittoon. Jos kaikki tytöt suorittaisivat toisen asteen koulutuksen loppuun, lapsiavioliittojen määrä vähenisi maailmanlaajuisesti noin kaksi kolmasosaa. Koulutus on yksi parhaista investoinneista tyttöjen tulevaisuuteen, sillä se suojaaa haitallisilta normeilta ja käytännöiltä.

Vinkkejä opettajalle:

Vahvista empatiaa, älä vastakkainasettelua

Vältä yksinkertaistavia asetelmia ”meistä” ja ”heistä” tai ”hyvistä” ja ”pahoista”. Konfliktit ovat monimutkaisia, mutta jokaisella ihmisellä on oikeus ihmisarvoon ja turvallisuuteen.

Huomioi tunteet ja hyvinvointi

Vahvista oppilaiden turvallisuuden tunnetta ja hyvinvointia. Huoli, suru, pelko ja hämmennys ovat luonnollisia reaktioita. Kaikkien ei tarvitse osallistua keskusteluun samalla tavalla.

Pidä yllä toivoa

Vahvista oppilaiden kokemusta siitä, että he voivat olla osa ratkaisua. Vaikeistakin ilmiöistä voidaan puhua rehellisesti ilman toivottomuutta. Tulevaisuus ei ole ennalta määrätty, vaan siihen voidaan vaikuttaa yhdessä.

Lähteet:

[Tytöt kriiseissä - Plan](#)

<https://www.educationcannotwait.org/global-estimates-2025-update> Education cannot wait, 2025

<https://www.unesco.org/en/articles/unesco-aus-first-pan-african-conference-girls-and-womens-education>

Koulutusaineisto ”Kuinka puhua sodasta nuorten kanssa?” Laura Lehtikainen rauhantyön koordinaattori, Suomen Setlementtiliitto, 2026

<https://www.unicef.fi/tyomme/ajankohtaista/uutiset-ja-nakokulmat/2026/vakavat-lapsenoikeusrikkomukset-aseellisissa-konflikteissa-ennatyslukemissa/>

<https://lapsenoikeudet.fi/blogi/lapset-tulevat-elamaan-nyt-tehtyjen-ilmastoratkaisujen-kanssa-pisimpaan-ilmastokriisi-on-lapsen-oikeuksien-kriisi/>

Plan International on kansainvälinen lastenoikeus- ja humanitaarinen järjestö, joka parantaa heikoimmassa asemassa olevien lasten, erityisesti tyttöjen, elämää. Plan tavoittelee oikeudenmukaista maailmaa, jossa kaikkien lasten oikeudet toteutuvat. Edistämme muutosta sekä arjen käytännöissä että politiikassa paikallisella, kansallisella ja kansainvälisellä tasolla hyödyntämällä verkostojamme, kokemustamme ja tietämystämme. Poliittisesti ja uskonnollisesti sitoutumaton Plan perustettiin vuonna 1937, ja Suomessa toiminta alkoi vuonna 1998. Kansainvälinen Plan työskentelee yli 80 maassa.

Kirjoittaja: **Minna Mannert**

Julkaisija: Plan International Suomi

Julkaisuajankohta: lokakuu 2026

ISBN 978-952-7151-14-3

- facebook.com/plansuomi
- instagram.com/plansuomi
- [linkedin Plan International Suomi -nimellä](#)
- tiktok.com/@plansuomi
- youtube.com/user/PlanSuomi

Sähköposti: info@plan.fi

plan.fi

**Tuettu Suomen
kehitysyhteistyövaroin**